

ילמד ענוים דרכו - שנה א

ישראל ואומות העולם (ה) - השפעה הדדית

הרב רן כלילי

כוזרי ב, מד

ישראל באומות הם בבחינת הלב באברים שהוא כבד חולאים מכולם ורב בריאות מכולם... רבים המכאובים הפוגעים בלב חליפות בכל עת - הלא הם הדאגות והיגונות והנטירה והאהבה והשנאה והפחדים, ואיכות מזג הלב משתנה מרגע לרגע אפילו מתוך נשימה יתרה או חסרה. על אחת כמה וכמה מחמת מאכל דל או משקה גרוע. וכן פועלות עליו כל התנועות ומיני הטורח, והשנה והיקיצה, ואלו שאר האברים אינם נפגעים מכל אלה... כמו שהלב נפגע על ידי חולאים החלים בשאר האברים - כגון מתאוות הכבד והקיבה ומחמת רוע מזג האשכים - כך גם ישראל יחולו בהם החולאים מחמת חקותם את האומות כמה שנאמר: "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם". אל יהיה אפוא רחוק בעיניך מה שהגויים אומרים על ישראל: "אכן חולינו הוא נשא ומכאובינו סיבלם". אמנם כן, אנחנו נתונים בצרה עת העולם כולו במנוחה ורווחה. אבל המכאובים הבאים עלינו, משמשים יסוד לחיזוק אמונתנו, להזדככות הטהורים בתוכנו, ולדחיית הסיגים מקרבנו. ועל ידי זיכוכנו אנו - ידבק העניין ה-לוהי בעולם!

אדיר במרום ח"א

וסוד העניין, כי האדם היה המדרגה ראשונה לתיקון הקלקול וכן נח (מתוך מעורבות מלאה של בעלי הסגולה עם ההמון), ולא זה ולא זה יכול לתקן. אז נלקח דרך תיקון אחר והוא דרך אברהם, שאי אפשר עוד לתקן ברוב ההארה, אלא צריך הטורח, וירדו הדברים למדרגת ז"א, והיא המדרגה שהגיע שם אדם בחטאו, בסוד "אדם כו' נמשל כבהמות נדמו" כנ"ל. ועתה צריך להפריד הזוהמא לצד אחר, כי כבר נכללה בגוף באמת, וצריך לפנותה למקום אחר, והקדושה תתקן בין כך ובין כך במקומה, עד שאחר כך תתקן גם הס"א כפותה תחת הקדושה, בסוד "גרים גרורים" (ע"ז כד.). אבל בתחילה צריך הבדלה בסוד "ויבדל - להים בין האור ובין החשך". ואחר כך קשר, בסוד "ויהי ערב ויהי בקר" כו', וכבר נתפרש זה בארוכה במקום אחר. ולכן אברהם התחיל לשמור התורה, ונקצרו הימים בסוד ז"א, והיה התיקון בסוד הטורח והעמל של המצוות. וגם יצא ממנו ישמעאל, ומיצחק עשו, להוציא הזוהמא...

אורות הקודש ב, כח

שני קווים עוברים לפנינו בהדרכת הכלל והפרט: קו המבדיל, וקו המחבר. (בהדרכת הפרט:) הקו המבדיל היא ההתכנסות האישית, שהיא באה מתוצאת השאיפה להשלמה רוחנית פנימית, מחשבתית והרגשית, ומזה גם כן טבעית ופעולתית, המסתעפת ממנה, שרק איש המעלה בהתבודדותו יוכל להשיגה, לציירה ולקנותה. וכל אשר ירבו עליו חברים ומתחברים - הנם עושקים ממנו את האושר העליון

דף מקורות

של הבדידה האצילית. ושטף המעיין - המקיר כל כך חיים עליונים, טהורים ועזיזים, קדושים ונאצלים - הוא מזדער ומצטמצם.

בהדרגת הכלל - באה במקומה הבדלה כיתתית: הבדלת שבט לוי ביסוד האומה, והבדלת הכהונה מתוכו. בזמנים המאוחרים, הבדלת חברים מעמי הארץ, ובכלל הרי הוא התוכן הרחב של הבדלת ישראל מן העמים, ובהרחבה יותר קדומה, הבדלת האדם מכל הבהמה והחיה, על ידי הגדרה של חלקים מיוחדים, תורות ומשאת נפש מיוחדות, שבהם עומד עולמו הפנימי האנושי, המתנשא למעלה למעלה.

אבל בתוך עמקה של הבדלה זו - התחברות והכללה גנוזות הן, כלולות הן בכללותה. הכוחות המפוזרים בכל המרחב, שמהם יבדל הנבדל, הולכים הם ופועלים לטובה בעצמיות העליונה של הצביון השלם הנבדל, והשאיפה מזיזה הזזה פנימית אדירה אצילית ומקודשת את כל המרחב.

האדם, בהתבדלותו מכל החי והתרוממו בספירתו העליונה - הוא מתכשר דווקא על ידה להתעלה ולהאדר עד היותו צביון כללי, הנושא בתוכו את ההתעלות הרחבה של כל העולם כולו.

האומה המיוחדת, סגולה מכל העמים, בשמרה את כל סגולותיה הפנימיות, בהתבדלה מכולם - הרי היא מוכנה להתכשר להיעשות לאור גוים, ותשועת אפסי ארץ.

השבט הלוי, בהתייחדותו בתנאיו המובדלים - הרי הוא מתאצל והולך ושומר את צביונו, מתקדש ומתנשא עד היותו לברכה לכללות האומה.

והכהונה, בקדושה המיוחדת - הרי היא מתעלה עד כדי שאיבה עליונה של רוח הקודש, לאושר הכלל כולו, ועילוי מהותו היותר פנימית.

החברים, יחידי הסגולה, בהבדלם מעמי הארץ - הרי הם שומרים את שאיפתם הרוממה, העולה למעלה למעלה מכל הערכים הרגילים, ומתחטבים להיות לנושאי כישרונות ורעיונות, שבהתפשטם הרי הם למקור ברכה לרבים, ובעמידת צביונם בחיים הרי החיים בעצמם מתבססים, מוצאים את ערכם, והולכים במסילה הקולעת אל מטרם הנצחית והזמנית.

וזאת היא נחלת ה' בכל דרך הקודש: הפרדה על מנת התחברות. להיפך מההכללה הגסה, המדברת גדולות ואומרת לאגד הכל בחבילה אחת, ומאבדת את כל הוד רוחני ואצילי. וסוף כל סוף על ידי החשכת החיים - נעכר אור הדעת הצלול, והאהבה הגסה המיוחדת של כל בריה מתגברת ונעשית מזוהמה, עד שהכל מתפרד, והארץ כולה תנוע כשכור מכובד פשעה. "סטרא אחרא שרי בחיבורא וסיים בפירודא, וסטרא דקדושה שרי בפירודא וסיים, בחיבורא, ושם גופיה איקרי שלום".

ולמעלה למעלה - האצלת האורות (ספירות), הפרדת השכלים (מלאכים), והבדלת העולמים (אבי"ע) - הרי היא תכונה פירודית, המביאה לידי ההתאחדות העליונה...

ונמצא אורן של ישראל מזהיר בתורה העליונה, מקור עמקי השעשועים, האדריכליות הכמוסה של יפעת עדנת מכונת שכלולי כל עולמי עולמים, בכל נועם חמדת עדנת פאר מלכות קודש קדשי קדשים. "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני". "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, כי לי כל הארץ".

אורות ישראל ה, א

כל מה שנוגע לישראל ומהותו אינם דברים מוגבלים בחוג הפרטי המצומצם, אלא הם מרוכזים בחוג מיוחד ומשפיעים מתוך המרכז על ההיקף כולו וכו'. ישראל בתור אומה מיוחדת, ברוכה בעומק קדושתה ושאיפתה ה-להית, משפיע הוא על כל ההיקף של כל העמים כולם, לעדן את הנשמה הלאומית שבכל עם ולקרבת את העמים כולם בכוחו למעמד יותר נשגב ויותר אצילי.

דף מקורות

כוזרי א, צה

אדם הראשון הוליד בנים רבים, אך מכולם לא היה ראוי לבוא במקומו, כי אם הבל, כי רק זה היה דומה לו. ומשהרגו קין אחיו מתוך קנאה שנתקנא בו על מעלה זו נתן לאדם שת תחת הבל. ושת היה דומה לאדם (שנא': "ויולד בדמותו כצלמו"), ולכן נעשה הוא לסגולת אדם וגרעינו, ואילו שאר הבנים לא היו כי אם כקליפות.

שמונה קבצים ב, קנו

אחדות הנשמות מביאה לידי הכרה את הרעיון של מציאות עובדים רוחניים, מתעלים בעילוי פנימי, שלא את עבודתם האפשרית להיות מוחשת מוקיר העולם, כי אם את השפעתם על הזיקוק הנשמתי והארת החיים כולם, על ידי הווייתם העצמית. ובהם האושר העליון נמצא בקביעות.

שמונה קבצים ג, שסז

המחשבות של הצדיקים, מרבי השלום בעולם, המדברים טוב על כל ברייה, הן מבשמות את הנשמות כולן, מפני שהן מתערבות בסגולתן עם כולן. והעירוב השכלי (=מה שלומדים מהם בפועל) הוא רק תוצאה מהעירוב הממשי (=עצם קשרי הנשמות). ואותו המתק והנועם שיש בנשמותיהם המקודשות של צדיקים ישרי לבב, הדורשים טוב לעמם ולכל היצור כולו, מתמזג עם כל המציאות כולה, והכל מתבסס ומתעלה. והקרוב קרוב אליהם מתבסס יותר מנועם. וממילא מובן שעיקר הביסוס מקבלים הם נשמותיהם של ישראל. אבל עיקר הפעולה באה מקדושת ארץ ישראל המערבת בכוחה את חיי הנשמות בסגולתה האחדותית. "חיי נשמות אוויר ארצך" (ריה"ל, "ציון הלא תשאל").

ריה"ל ב, מד

כי היסודות, כמו שאתה יודע, לא נתהוו כי אם למען יתהוו מהם המחצבים, ואחריהם הצמחים, ואחריהם בעלי החיים, ואחריהם האדם, ואחריו סגולת אדם (=ישראל). הכל נתהווה אפוא בעבור הסגולה ההיא, למען ידבק בה העניין ה-לוהי. והסגולה ההיא באה בעבור סגולת הסגולה - והם הנביאים והחסידיים. ובדרך זו סודרו דברי בעל התפילה: "תן פחדך ה' -להינו על כל מעשיך" ואחרי כן: "תן כבוד לעמך" ואחרי כן: "צדיקים יראו וישמחו" כי הם סגולת הסגולה.

שפת אמת וירא, תרלד

באלוני ממרא - שנתן לו עצה על המילה כו'. ולמה נכתב זה? ומה שבח לממרא שהשיאו למול? כי מה אכפת ליה?

אך ודאי הבינו כי ע"י המילה שנכרת ברית להיות מיוחד הוא וזרעו להשי"ת להיות נבדל מכל האומות ולזאת לא הסכימו ענר ואשכול.

אבל ממרא האמין כי כך צריך להיות, ושאינו כדאי להתדמות אליו, והסכים עימו, אף שידע שיתרחק עי"ז.

ועי"ז דווקא זכה להתקרב ונגלה בחלקו, והיה לו שייכות עי"ז הריחוק עצמו!

והוא ללמד לכל איש ישראל, שאין אדם יכול לעשות דבר רק ע"י שמתבטל לכלל ישראל. וצריך לגמור בדעתו שאם יהיה כבוד שמים יותר בחבריו - הוא מבטל עצמו וכל אשר לו. ועי"ז יוכל למצוא מקום תמיד. וז"ש: "מי שממעט כבוד עצמו ומרבה כבוד שמים כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה" והוא כנ"ל.

דף מקורות

שמונה קבצים ז, לח

גם החיים המסודרים בגויים - הינם מסודרים רק ביחס לחלקיהם הפרטיים, שהם מתאימים זה לזה, ומזה יוצא הסידור והחיים שהם בתבנית המוסר והצדק. אבל בתוכיות האופי - כל החיים המהותיים אומרים רשעה. זאת היא תכונתה של הקיבוציות הגויית שעדיין לא קלטה אליה את האור האנושי של צלם - להים, שנמצא רק בפרטים - חסידי אוה"ע שיש להם חלק לעוה"ב: "ולא יהיה שריד לבית עשו" ולא לכל עשו, לאפוקי אנטונינוס וקטיעא בר שלום וחבריהם, שאינם מקבלים את יניקתם מהכללות הלאומית הקיבוצית שלהם, אלא מזיו הנשמה הכללית של האדם המשרה את הארתה על יחידי הסגולה שבכל עם ובכל דור.

שמונה קבצים ב, קנו (המשך מה שהובא לעיל)

וגורל הטוב של כל אנשי המעשה מגיע להם לפי אותה המידה שהם דבקים באנשי קודש הללו, שאור ה' חי ופועל בבהירות גדולה ומלאה מאוד בנשמתם. מעולם ידענו רז זה, גודל תפקידם של תלמידי חכמים בעולם, של צדיקים וערכם. ידענו מהכתוב ומדברי חז"ל במקומות רבים. אמנם נשפל הדבר החי הזה מסיבות שונות, מפגמים שבאו באותם הראויים לידי מידה זו, על ידי המתדמים אליהם, ומירידה כללית בעולם, מהתנוונות החיים על ידי הגלויות הרבות. באה החסידות המאוחרת, והשתדלה לתקן עניין זה, להחזיר את הערך החי של הצדיק ופעולתו הסגולית, שהוא רעיון מיסתי וחברותי ביחד, שעוד צריך הרבה תשומת לב.

שמונה קבצים ג, לד (אוה"ק ד, תסו)

הנשמות הגדולות, ספוגי האור של החפץ העליון הטוב, ושל המחשבה והשירה המרוממה, הם הם הנותנים לכל האנושיות כולה את צורתה הבהירה האידיאלית. ולא רק מפני שהחשבון החיצוני מראה ככה, כלומר שיש להאנושיות במה להתקשט, בזה שהיא מראה באצבע על בחירי בניה, אלא פשוט שמצד התערובת התדירית של הוויית החיים ופעולתם, הנשמות פועלות זו על זו פעולות נשגבות, שהעמיד מחכה להופעת המדע שיגלה בבירור את ערכן ומהותן של הפעולות הנשגבות הללו ויראה את הצינורות ההולכים מנשמה לנשמה בדרכי אצילותם. ונמצא שכל עדין וכל טוב שנמצא בעולם בכללו, מושפע הוא מאוצר הטוב של החלק היותר טוב ומרומם, קדוש ונעלה, שבאנושיות.

וממילא מובן, שכל מה שיתאגד הציבור האנושי יותר אל אותם המקורות של החיים הרעננים והעדינים, משוקי טל החיים העליונים, בחירי העולם, ישרי לבב, הצדיקים והישרים, ככה יוסיפו אושר וגדולת חיים. הפגימות של החיים בפנימיותם, המרירות המחפירה ומעליבה את האדם מצד חולשתו המוסרית המחשכת את עיניו וגורמת לו להביט על כל העולם כולו במבט של יאוש מלא רוגז וקלון, כל אלה הם תוצאות הנתיקה שמתנתק החלק הזיבורי של האנושות מן העידית שבו.

וימים באים ותשים הדמוקרטיה אל ליבה, שאושר הכלל כולו תלוי בהדבקות הטהורה שיתדבק ההמון בכללו לאצילי הרוח, ועל פי מידה זו יתרחבו חוגי הזכויות של הראשונים וחייהם יתמלאו עניין וכו".